

Recreació UB Didpatri. Compromís amb la didàctica de la història i el patrimoni

UB Didpatri Reenactment.
Commitment to the teaching of history and heritage

Oriol Miró Serra

Grup de recreació UB Didpatri
Universitat de Barcelona
✉ orimiro@gmail.com

Rafael Sospedra Roca

Professor
Universitat de Barcelona. Facultat d'Educació
Departament de Didàctiques Aplicades
✉ rsospedra@ub.edu

Rebut: 15/01/2019

Acceptat: 22/02/2019

Resum

El grup de recreació UB-DIDPATRI, establitzat a partir de 2016, centrat en la Guerra Civil espanyola es un dels pocs existents amb perfil universitari. En la seva breu trajectòria ha aconseguit la vinculació al món de la recreació de nombrosos estudiants i llicenciats i no ha parat de créixer quant a activitats i projecció.

Paraules Clau: Re-enactment; Guerra Civil; Universitat; Didàctica

Abstract

The UB-DIDPATRI recreation group, stabilized after 2016, focusing on the Spanish Civil War is one of the few existing ones with a university profile. In his brief career he has achieved the link to the world of recreation of many students and graduates and has not stopped growing as regards activities and projection.

Keywords: Re-enactment; Civil war; University; Didactics.

Aquest article està vinculat al projecte: "Iconografía y recreación histórica en la didáctica del patrimonio. El caso de la Guerra Civil española" (EDU 2016-7689-R AEI/FEDER, UE. Ministerio de Economía y Competitividad)

UN INTERÈS QUE VE DE LLUNY

Els investigadors del grup de recerca DIDPATRI (Didàctica del patrimoni) de la Universitat de Barcelona, des de finals del segle XX, van mostrar interès per les possibilitats de la recreació històrica (re-enactment) i el living-history com a instruments metodològics per treballar i aproximar el coneixement del patrimoni. De fet iniciatives importants en les quals van participar els investigadors del grup, com ara la creació del Museu d'Història de Catalunya o la reconstrucció del jaciment iber d'Alorda Park de Calafell, ja van valorar les possibilitats de incorporar grups de recreació per donar suport a les iniciatives de musealització. L'interès per la temàtica va comportar viatges de a Jamestown, Plymouth i sobre tot Williamsburg. El grup va enviar becaris en formació a Williamsburg i Butser Hill. De fet els investigadors, ja en el 1994-96 estaven treballant plenament en arqueologia experimental en l'entorn d'Alorda Park de Calafell i el model que es prenia com a referència, el jaciment de Lejre, presentava una praxis en arqueologia experimental que combinava amb activitats de recreació de l'Edat del Ferro.

Aquest interès per la recreació es va mantenir al llarg dels anys sense que la implicació anés més enllà. D'altra banda en aquells moments parlar de re-enactment era un exotisme que els entorns acadèmics associaven a pessebres vivents i desfilades de manaies.

Entre l'any 2000 i el 2009 el grup DIDPATRI va començar a treballar de manera intensiva sobre arqueologia del conflicte, i sobre història militar de Catalunya. Es van realitzar recerques històriques i arqueològiques això com projectes de musealització de conjunts poliorcètics de l'Edat Moderna. En paral·lel es van començar a descabdellar iniciatives de recreació que s'anaven organitzant de manera molt lenta i sovint amb una certa indiferència per part dels actors socials i polítics. Aviat va començar una estreta col·laboració entre DIDPATRI i un dels grups emergents "Miquelets de Catalunya", alguns dels treballs de recerca van servir per documentar i organitzar les activitats dels recreadors. L'onze de setembre de 2008, per primera vegada, un escamot de sis miquelets va estar present al Fossar de les Moreres. De llavors ençà les activitats de recreació van conèixer un creixement sostingut. DIDPATRI va establir relacions sistemàtiques amb Miquelets de Catalunya, alhora que també va col·laborar amb altres grups que s'anaven organitzant com la Coronela de Barcelona o Miquelets de Girona. Alhora també es va començar a col·laborar amb la "banda" Alma Cubrae de Banyoles centrada en la recreació de l'època medieval. Així mateix també es van seguir projectes com els d'Iber Calafell. En els darrers anys DIDPATRI ha continuat col·laborant amb els esmentats grups i, a banda, ha mantingut activitats amb grups com Barcino Oriens i Ejército del Ebro, Lo Riu, Primera Línea o XV Brigada, centrats aquests darrers en la Guerra Civil espanyola. Tot plegat les activitats conjuntes amb els grups de recreació possibilitaven la generació d'una iconografia didàctica, estàtica o cinètica, que es podia aplicar als més diversos entorns: publicacions, videografia i museografia. La recreació es convertia en un poderós recurs didàctic, i no solament pel desenvolupament de l'empatia que podia generar als practicants, o al gaudi i possibilitats de comprensió que generava entre els espectadors, sinó també per les possibilitats

de creació d'una iconografia didàctica massiva i polivalent que es podia reaplicar en els més diversos entorns educatius i museogràfics per fer comprensibles els fets històrics i contextualitzar les materialitats que ens han perviscut.

RECREACIÓ IO UNIVERSITAT

A partir de 2015 el compromís de DIDPATRI amb l'entorn de la recreació va fer un salt qualitatiu cosa que va suposar una major implicació amb l'univers de la recreació. D'entrada les col·laboracions amb els grups havien anat en augment, i sobre tot en el context del Tricentenari de la Guerra dels Catalans. D'altra banda es van multiplicar les activitats a l'entorn de l'arqueologia del conflicte en general i la Guerra Civil espanyola en particular. Alhora es van aconseguir diferents projectes de recerca en convocatòries competitives i es van aconseguir convenis i contractes en l'entorn museogràfic. Tot plegat va implicar gravacions de veritables batalles com en el cas del Castell de la Trinitat de Roses, la història de Robert Mèrriman o la sanitat de l'Exèrcit Popular. Tot plegat va suposar major col·laboració amb nous grups com Milícia Urbana de Tarragona, Defensors de Girona; recreadors de Moià i altres. Tanmateix un dels factors determinants quant a bel·ligerància en recreació va ser el fet que el Master de Museologia i Gestió del Patrimoni Cultural decidís incloure, en el curs 2024-2015, i que va continuar durant els cursos següents, una assignatura optativa dedicada a la recreació històrica, de la qual es va fer càrrec en F. Xavier Hernández. L'assignatura va comportar un seguit d'activitats pràctiques que es van centrar en la Guerra Civil espanyola, en raó de la major facilitat quant a obtenció d'equipaments i també pel fet de que el grup va comptar amb i+d centrats en arqueologia del conflicte i en recreació.

La necessitat de fer pràctiques de l'assignatura va portar a participar en recreacions programades dins la pròpia universitat, a tocar del Palau de les Hores, i també en altres que es feien, sobre la Guerra Civil, en diferents indrets de Catalunya, de tal manera que força alumnes van participar, cada cop més en activitats de recreació. La realització de les pràctiques va comptar amb la col·laboració de diferents recreadors amb experiència. A destacar el suport d'Oriol Miró Serra, que en va exercir el lideratge i que en tot moment va tutelar les successives generacions d'estudiants que s'anaven incorporant al món de la recreació, i també el magnífic esforç de Pep Gallardo Conill, del Daniel Alfonso i el de les estudiants que es van implicar amb molt de coratge en la formació dels nous estudiants que accedien: la Mireia Porqueras; la Martina Mañer o la Georgina Rodríguez. La suma de professorat, recreadors veterans de diferents procedències, d'estudiants veterans i estudiants novells va confluïr en un grup de recreació fàctic: UB-DIDPATRI, que te com a repte pendent assolir una personalitat jurídica pròpia en el context de la UB. Aquest grup malgrat la discontinuïtat dels seus membres ha aconseguit incorporar força estudiants i llicenciats al món de la recreació i de la difusió i didàctica del patrimoni, i s'ha caracteritzat per un esforç continuat per assolir el màxim de rigor i serietat en els actes en els quals ha participat. En el moment d'escriure aquestes ratlles UB-DIDPATRI és un grup de

recreació ben considerat quant a recreació de la Guerra Civil i esdevé pioner com a grup universitari...

La assistència a activitats de recreació diverses per part de UB-DIDPATRI ha estat continuada a l'ensem que s'han aprofundit les col·laboracions amb altres entitats. El grup a assistit a les recreacions anyals de Defensa de Costes de Cunit; a la recreació de Raïmats (La Fatarella); a Flix; a la Granadella; a Pàndols; a Tudela de Segre; a Faió... El 2016 el grup va assistir a quatre actes; el 2017 ja es va participar en vuit, alguns d'ells impulsats pel propi grup; el 2018 el nombre de recreacions participades va pujar a tretze, algunes d'elles fora de Catalunya, entre elles la prestigiosa Thimes and Ephocs de Moscou, una gran recreació internacional. Altrament UB-DIDPATRI ha experimentat noves opcions d'opcions de recreació a partir de potenciar centres d'interès, expositors, relacionats amb aspectes de vida quotidiana: milícies de cultura; sanitat; intendència; cantina, fortificació; cançons... es a dir desenvolupant un nou estil no centrat en la simulació d'enfrontaments bèl·lics que sovint esdevenen productes de baixa qualitat. El 2019 es van igualar les participacions de l'any anterior i es van ampliar els espais de participació a escenaris molt diversos Arenys de Mar; Alcubierre; Lleida; Lopera (Jaén); Candamo (Asturies). En tot aquest període l'imaginari del grup s'ha forjat en els valors positius de la recreació: s'ha fomentat el realisme, la fidelitat i el rigor en tots els aspectes, formals i conceptuals; i s'ha buscat un respecte profund envers les persones del present i les del passat.

ELS VALORS

Qualsevol projecte comprèn de manera implícita o explícita la promoció d'una valor i una manera de fer. En el cas de UB-DIDPATRI, s'ha partir de premisses diàfanes respecte a allò que s'ha de promocionar en les recreacions:

Respecte per l'activitat

La recreació no és un joc, es un compromís amb la història, i com a tal treballa per dignificar-la i normalitzar-la en tos els seus aspectes. La recreació en cap cas no es un joc de guerra. La consideració unívoca de vincular la recreació amb fets bèl·lics (que sovint son grotescament parodiats) s'ha d'extirpar de l'imaginari dels recreadors. La recreació abasta de manera holística tots els aspectes del passat inclosos, òbviament, els de vida quotidiana, els tecnològics i d'imaginari.

Didàctica

La didàctica és fonamental en les recreacions, arribar al públic, a la gent, per que entenguin o si més no s'aproximin de manera crítica a un determinat període. Per aconseguir això la gent s'ha d'esforçar per entendre el seu paper i comunicar-lo de manera efectiva.

Realisme i fidelitat

La recreació, al capdavant, és un sucedani. Intentem reproduir aspectes del passat, però sense cap risc i des de la nostra temporalitat. En aquest sentit el realisme sempre serà limitat. Tanmateix el realisme no ateny solament a les actituds i maneres de fer, també s'ha de manifestar amb els equipaments i mobiliaris que han de ser el més semblants possibles als l'original quant a textures i materials. I cal experimentant-lo per a conèixer el seu comportament en moviment i acció. En el cas de la Guerra Civil hi ha documentació i manuals que permeten realisme i fidelitat en tots els sentits, i això ajuda a situar-se lluny d'interpretacions basades en la modernitat i de l'ús de materials anacrònics. Les propostes de recreació i el seu desenvolupament han de ser en tots els sentits un mirall de l'època.

Gènere i edat

Practicar la recreació, exercir el sucedani del viatge al passat es un dret de les persones. Qualsevol persona de qualsevol edat o gènere pot assajar una aproximació empàtica a qualsevol persona de qualsevol edat o gènere de qualsevol època. Es legítim que un home de edat i sobrepès representi a soldat de la lleva del biberó, però de fet també ho es que una noia o faci. De fet en molts aspectes una noia pot ser més pròxima i versemblant en el paper. En el cas de la recreació de la Guerra Civil ha dominat sovint la tendència a limitar el paper de la dona al que havia tingut històricament: infermeria, milícies, rereguarda. UB-DIDPATRI ha contribuït ha obrir el tema incorporant dones i homes en tots els papers, tot i que essent sempre rigorosos amb equipaments i actituds, i en alguns casos (gravacions de documentals per exemple) compatibilitzant el dret a la recreació amb el dret a la veracitat per part dels usuaris.

Participació

Acabem de citar un expositor creat per una estudiant, però no ha estat l'única iniciativa, estem formant futurs guies culturals, i aquí posen en practica algunes de les primeres idees de les moltes que tindran. Proporcionant un ambient propici per al desenvolupament d'elles.

Col·laboració

Valor que com hem vist es intern i extern, sigui entre membres del grup, sigui entre altres associacions.

Aquesta col·laboració es vita per fer recreacions d'altres èpoques on no estem versats, o àmbits de la guerra civil mateix. I es que cada associació ha desenvolupat especialitats que són claus per un acte. Podent citar transmissions de Primera Linea, Sanitat de XV Brigada o logística de Ejercito del Ebro. I podrien ser moltes més les citades, això quan no les combinem totes.

RECREACIONS ON HA ESTAT DIDPATRI

2019. Seu Vella Lleida. Arenys de Mar. Candamo. Pujalt. Faió. Tudela de Segre. Artesa de Segre. Alcubierre. Cunit. Lopera. Arenys de Mar. Pinell de Brai. Subirats. Fonz. Flix. Molar. Granadella. Mundet

2018. La Granadella. Thimes and Ephocs de Moscou (Via bumslot). Faió (a través de GEMA). Pinell de Brai (a través de GEMA). Documental de Regiment Pirinenc (assessorament). Curt Marcel Buisan Lluís Companys (assessorament). Flix. La Fatarella. Alcubierre. Tudela de Segre. Seu Vella de Lleida. Mundet. Subirats

2017. La Granadella. Flix. La Fatarella. Faió (a través de GEMA). Documental de Regiment Pirinenc (assessorament). Cunit. Mundet

2016. Faió (a través de GEMA). Mundet. La Fatarella.